

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(Posudek oponenta)

Práci předložil(a) student(ka): Michael Rádł

Název práce: Šostakovič a Stalin: Vážná hudba v kulturně-politické strategii stalinismu

Oponoval (u externích oponentů uveďte též adresu a funkci v rámci instituce): PhDr. et Mgr. Kateřina Šimová

1. OBSAH A CÍL PRÁCE (stručná informace o práci, formulace cíle):

Předkládaná bakalářská práce se věnuje fenoménu sovětské kulturní politiky v období 20. – 40. let dvacátého století. Sleduje její genezi od dvacátých let, vyznačujících se uměleckou pluralitou a soupeřením jednotlivých ideových a ideologických uměleckých frakcí, přes vznik jednotných uměleckých organizací a direktivního nastolení tvůrčí metody socialistického realismu počátkem třicátých let ke štvavé kampani roku 1936 útočící pod egidou socialistického realismu a pod heslem boje proti formalismu na veškeré progresivní tendence v umění. Dále pokračuje obdobím určité liberalizace poměrů v období druhé světové války a krátce po ní. Poté se věnuje poválečným tendencím usměrnění a ideologické unifikace kulturního a duchovního života země v podobě tzv. ždanovštiny, která se z oblasti literatury rozšířila do dalších oblastí kulturního a intelektuálního života a po roce 1948 přerostla do kampaně proti kosmopolitismu (o níž se sice práce explicitně nezmiňuje, implicitně však její principy zmiňovány jsou).

V tomto kontextu se předkládaná práce zaměřuje zejména na projevy a mechanismy sovětské kulturní politiky v oblasti vážné hudby, přičemž si klade za cíl tuto problematiku demonstrovat na životních osudech a díle sovětského skladatele a předního autora hudebního modernismu Dmitrije Šostakoviče, jehož konflikt se státní mocí je podobně ikonický jako v literatuře Mandelštamův či Bulgakovův, v oblasti divadelnictví Mejercholdův a v oblasti filmu Ejzenštejnův.

Práce si v úvodu klade dvě výzkumné otázky: *Jak se bolševici vypořádali s ideologicky diametrálně nekompatibilním hudebním dědictvím carského režimu? Proč, jakým způsobem a s jakým efektem bolševici tolik usilovali o plnou kontrolu nad hudební produkcí?* Tyto otázky však jsou vzhledem k celku práce poněkud nahodilé a mají spíše ilustrativní roli, než že by určovaly směr bádání a strukturu práce. Proto na ně také v závěru nenajdeme odpovědi.

2. VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, argumentace, logická struktura, teoretické a metodologické ukotvení, práce s prameny a literaturou, vhodnost příloh apod.):

Z hlediska zpracování práce vyhovuje nárokům na kvalifikační práci daného stupně. Je strukturována chronologicky, přičemž každá kapitola je věnována určitému časovému úseku, což je z hlediska vymezeného tématu vhodný a logický způsob členění. Poněkud zbytně působí pouze závěrečná kapitola věnovaná postaliniskému období, která ulpívá velmi na povrchu.

Práce pracuje s adekvátní odbornou literaturou zejména zahraniční provenience, přičemž k ní přistupuje kriticky, jako v případě Volkovovy biografie *Svědectví. Paměti Dmitrije Šostakoviče* či v případě domácích publikací psaných před rokem 1989. Pozitivně hodnotím rovněž vhodné použití pramenů, které jsou přejímány z renomované a pravděpodobně nejlepší překladové publikace

Kateriny Clarkové a Jevgenije Dobrenka *Soviet Culture and Power. A History in Documents, 1917-1953*.

Na tomto místě bych však poukázala na to, že adekvátnějším členěním seznamu literatury (a kapitoly věnované shrnutí zdrojů) by bylo tradiční členění na prameny a na odbornou literaturu (monografie a odborné články), místo dělení na knihy a periodika. (Za dost nejspíše žert pak považuji uvedení položky *Myškova chytrá hlava*, jakkoli nezpochybňuji fakt, že autor chytrou hlavu má a užívá).

Předkládaná práce však vykazuje však určité nedostatky při definování svého ústřední teze a výzkumných otázek. Cíl práce je sice definován dobře, není však v rámci práce důsledně naplňován. Typičnost i specifika osudů Dmitrije Šostakoviče jsou oproti definovanému cíli zmiňovány vesměs jen zběžně a tvoří spíše dokreslení než nosnou konstrukci celé práce. Z úvodu navíc vyplývá, že původním záměrem bylo pracovat vedle Šostakoviče také s životními osudy Sergeje Prokofjeva, což by vytvářelo zajímavý kontrast a umožnilo lépe nahlédnout mechanismy sovětské kulturní politiky. Teze a výzkumné otázky, které by práci udržely v jasně vymezeném rámci, naopak chybí. Práce se tak rozbíhá hodně doširoka, což s ohledem na omezený rozsah vede k větším zobecněním a neumožňuje dosáhnout větší argumentační hloubky. To se pak projevuje i při formulaci závěrů které se nemají k čemu vztáhnout.

V autorově argumentaci bych rozporovala pouze určité nepochopení toho, jak fatální důsledky mohla mít a často měla rozhodnutí v oblasti kulturní politiky na individuální životy umělců. Jedná se jak o hodnocení příslušnosti k Svazu sovětských skladatelů jako jediného možného rámce uplatnění umělce ve svém oboru, tak propojení kulturně-politických kampaní s politickými čistkami, kterým podlehl řada nejvýznamnějších osobností kulturního a duchovního života země.

3. FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, formální náležitosti práce apod.):

Předkládaná práce je psána adekvátním odborným stylem a přes dílčí stylistické, lexikální i ortografické nedostatky vykazuje nadprůměrnou formulační úroveň. Prospěla by jí však důkladná závěrečná editace.

Práce dodržuje formální náležitosti kvalifikačních prací, včetně řádného užívání citací a parafrází. Rovněž citační úzus je víceméně dodržován a citace jsou až na některé výjimky kompletní. Nedostatečně je však pracováno se zkratkami a zkratkovými slovy, které často nejsou rozepsány vůbec, nebo nejsou rozepsány v místě prvního výskytu, ale až někde později v textu.

Z hlediska jazykového projevu však považuji za problematické užívání ruských výrazů, a to v celé řadě aspektů. Jedná se o špatné tvary slov (*Bolšoj těatru*, správně *Bolšogo těatru*, *Sovestkaje muzyky*, správně *Sovetskoj muzyki*), nesprávnou transkripci ruských výrazů (*Lunačarský*, správně *Lunačarskij*, *muzyky*, správně *muzyki*, *Semen*, správně *Semjon* apod.), chybné skloňování vlastních jmen (*Volkova*; *Volkovi*, správně *Volkovova*, *Volkovovi*, *Alexandrův*, správně *Alexandrovův*, apod.). Stejně tak je někdy místo české transkripce ze sekundární literatury mechanicky přebírána transkripce anglická (*Nikolai Myaskovský*, správně *Nikolaj Mjaskovskij*, *Jenukidze*, správně *Jenukidze*), a to dokonce i v českých slovech (*symphonie*). V některých případech je rovněž uváděn chybný překlad užitého ruského výrazu (např. výraz *proseščeniye* ve spojení *Narodnyj komissariat proseščeniya* nelze překládat jako *osvícení*, ale jako *osvěta*; *dělo* ve spojení *Glavnoje upravlenie po delam...* nelze překládat jako *ochrana* ani jako *dílo*, ale jako *záležitost*). V některých případech je užito jiného překladu, než je překlad v českém kontextu vžitý (např. Prokofjevův balet *Šut* je v českém prostředí znám jako *Šašek*,

nikoli *Blázen*, opera *Ljubov k trjom apelsinam* jako *Láska ke třem pomerančům*, nikoli *Láska pro tři pomeranče*; redakční článek *Pravdy* je zvykem překládat jako *Chaos místo hudby*, nikoli *Zmatek*. Běžně se rovněž užívá výraz *sorela*, nikoli *socrela*). Tyto nedostatky nelze odůvodnit pouze neznalostí jazyka, která je pochopitelná, ale nedůsledným užíváním transkripčních a ortografických pravidel a užíváním ruských výrazů i tam, kde to není nezbytně nutné ani funkční, a tudíž je to zbytečné.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z bakalářské práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek, naplnění cíle apod.):

Předkládaná práce má velmi dobře zvolené téma a na malém prostoru dobře popisuje genezi sovětské kulturní politiky v oblasti vážné hudby, byť právě s ohledem na limitovaný rozsah by práci prospělo důslednější vymezení jejího záběru. Lze jen litovat, že nebyl zcela naplněn původní záměr a cíl práce, a to demonstrovat projevy a mechanismy sovětské kulturní politiky v oblasti vážné hudby na příkladu Dmitrije Šostakoviče, případně dokonce na srovnání příkladů Dmitrije Šostakoviče a Sergeje Prokofjeva. Práce tak bohužel zůstala na půl cesty mezi konstatováním faktů a jejich analytickým zhodnocením. Autorovi bych rovněž doporučila větší opatrnost při pronášení absolutních soudů a zkratkovitých etických hodnocení.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

V rámci obhajoby bych navrhovala následující diskusní otázky, na něž by práce z mého pohledu měla, ale nedává odpovědi:

- Proč je právě Dmitrij Šostakovič vhodnou osobností pro demonstraci mechanismů kulturní politiky Stalinismu v oblasti vážné hudby?
- Jak se z hlediska sovětské kulturní politiky a životních strategií umělců v nesvobodné době liší osobnosti Dmitrije Šostakoviče a Sergeje Prokofjeva?
- Jaká byla z hlediska sovětské kulturní politiky specifika v oblasti hudebního umění ve srovnání s jinými uměleckými druhy?

6. DOPORUČENÍ / NEDOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ A NAVRHOVANÁ ZNÁMKA (A-F):

Práci hodnotím jako velmi dobrou, vřele ji doporučuji k obhajobě a s ohledem a výše jmenované dílčí nedostatky navrhuji hodnocení známkou B.

Datum:

Podpis:

Pozn.: Hodnocení pište k jednotlivým bodům, pokud nepíšete v textovém editoru, použijte při nedostatku místa zadní stranu nebo příložený list. V hodnocení práce se pokuste oddělit ty její nedostatky, které jsou, podle vašeho mínění, obhajobou neodstranitelné (např. chybí kritické zhodnocení pramenů a literatury), od těch věcí, které student může dobrou obhajobou napravit; poměr těchto dvou položek berte prosím v úvahu při stanovení konečné známky.